

ಹುಣಸೂರು ಪ್ರದೇಶದ ಪ್ರಮುಖ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಥಳಗಳು

ಸುಧಾ.¹

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ 30 ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ 'ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನಗರಿ' ಎಂಬ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿರುವ ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ್ದೆನಿಸಿದ್ದು ಇದರದ್ದೇ ಒಂದು ತಾಲೂಕು ಕೇಂದ್ರವಾದ ಹುಣಸೂರು ಭೌಗೋಳಿಕವಾಗಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು, ಅರೆಮಲೆನಾಡು ಹಾಗೂ ಬಯಲು ಸೀಮೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದು, ಐತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಧರ್ಮಾಪುರ ಮತ್ತು ತರಿಕಲ್ಲು ಹಾಗೂ ರತ್ನಪುರಿ ಗ್ರಾಮಗಳು ಹುಣಸೂರಿನಿಂದ ಸುಮಾರು 12 ಕಿ.ಮೀ. ಆಗ್ನೇಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿದ್ದು, ಗಂಗರ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದೆ.

ಭಾರತೀಯ ಜನ-ಜೀವನ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಕಾಸ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಭೌಗೋಳಿಕಾಂಶಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವ ವಹಿಸಿದೆ. ಭೌಗೋಳಿಕ ಪರಿಸರ ಎಂದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲ್ಮೈ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಭೂ ಮೇಲ್ಮೈಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಜೀವಿಗಳು ಮತ್ತು ಸಸ್ಯ ಸಮೂಹಗಳು ಅರಣ್ಯ ಸಂಪತ್ತು ವಾಯುಗುಣ, ಮಣ್ಣು, ಕೃಷಿ ನೀರಾವರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಜನಸಮೂಹವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶವು ತನ್ನದೇ ಆದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಹುಣಸೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಕೂಡ ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ತನ್ನದೇ ಆದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಹುಣಸೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಕೂಡ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ, ಶಿಲಾಯುಗದ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಸಹ ಈ ಹುಣಸೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಇತಿಹಾಸವೂ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೇ, ರಾಜಕೀಯವಾಗಿಯೂ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಇತಿಹಾಸವೂ ಪುನುಟರಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹಲವು ಹತ್ತು ಐತಿಹ್ಯಗಳು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ, ಅನೇಕ

¹.ಸಂಶೋಧನಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ, ಇತಿಹಾಸ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ, ಮಾನಸಗಂಗೋತ್ರಿ,ಮೈಸೂರು.

ರಾಜಮನೆತನಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಸಹ ಇಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಶಾಸನಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಪುನ್ನಾಟ, ಗಂಗ, ಚೋಳ, ಕೊಂಗಾಳ, ಚಂಗಾಳ, ಹೊಯ್ಸಳ, ವಿಜಯನಗರ, ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು ಎಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕಾಲಾನುಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದ ರಾಜಮನೆತನಗಳು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿವೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಅದರಲ್ಲೂ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ರಾಜಮನೆತನಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡ ಅನೇಕ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಒಂದು ಊರಿನ ಹೆಸರಿನ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ; ಹಲವಾರು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಜಾನಪದವು ಮುಖ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳು, ತಾಮ್ರಪಟಗಳು, ತಾಳೆಗರಿಗಳು, ಮುಂತಾದವುಗಳ ಸ್ಥಳನಾಮ ತಿಳಿಯಲು ಸಹಾಯವಾಗುತ್ತವೆ. ಆದರೆ 'ಹುಣಸೂರು' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಹೇಗೆ ಬಂತು ಎಂದು ತಿಳಿಯಲು ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ದಾಖಲೆಗಳು ಇಲ್ಲದೇ ಇರುವ ಕಾರಣ ಜಾನಪದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಹುಣಸೂರು ಎಂದು ಹೆಸರು ಬರಲು ಕಾರಣವೇನೆಂಬ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಕಲೆ ಹಾಕಲು ಹೋದಾಗ ಜಾನಪದದ ನೆರವಿನಿಂದ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳು ತಿಳಿದುಬಂದಿತು. ಅವುಗಳೆಂದರೆ; ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಹುಣಸೇ ಮರಗಳಿದ್ದವೆಂದು ಹಾಗೂ ಹುಣಸೇಹಣ್ಣಿನ ಉತ್ಪನ್ನವು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ನೆರೆಹೊರೆಯ ಊರಿನವರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಈ ಹುಣಸೇಹಣ್ಣನ್ನು ವ್ಯಾಪಾರದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಜನರು ಈ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ಕೊಡುವಾಗಲೆಲ್ಲ 'ಹುಣಸೇವೂರಿಗೆ' ಹೋಗಿ ಹುಣಸೇಹಣ್ಣು ತರಬೇಕೆಂದು ಪದೇಪದೇ ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ, ಮುಂದೆ ಜಾನಪದದ ಬಾಯಲ್ಲಿ 'ಹುಣಸೇಯೂರು' ಎಂದಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಈ ಹುಣಸೇಯೂರು ಎಂದು ಇದ್ದಂತಹ ಹೆಸರು ಕಾಲಕ್ರಮೇಣದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು 'ಹುಣಸೂರು' ಎಂದು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಹುಣಸೂರಿಗೆ 'ಗಾಡಿಪಾಳ್ಯ' ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಸರಿತ್ತೆಂದು, ಇಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿನ ಗಾಡಿಗಳು ತಯಾರಾಗುತ್ತಿದ್ದವೆಂದು ತಿಳಿದುಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಗಾಡಿಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಲು ತೇಗದ ಮರಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಈ ಮರಗಳು ನಾಗರಹೊಳೆ ಅಭಯಾರಣ್ಯದಿಂದ ಸರಬರಾಜಾಗುತ್ತಿದ್ದವೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಗಾಡಿಪಾಳ್ಯವು ಮುಂದೆ ಹುಣಸೇಯೂರಾಗಿ ಹುಣಸೂರಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಗಾಡಿಪಾಳ್ಯ ಎಂಬ ಊರನ್ನು ಜಾನಪದ

ಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆ ಕೃತಿಯ ಹೆಸರು 'ಪಿರಿಯಾಪಟ್ಟಣದ ಕಾಳಗ' ಎಂಬುದಾಗಿದ್ದು, ಇದರಲ್ಲಿ 'ಗಾಡೀಪಾಳ್ಯದ ಹುಣಸೂರು' ಎಂದು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಲಕ್ಷ್ಮಣತೀರ್ಥ ನದಿಯ ಎರಡು ದಂಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ಬೆಳೆದಿರುವ ಹುಣಸೂರು ಉತ್ತಮ ಗುಣಮಟ್ಟದ ಮರಮಟ್ಟು ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯ ಉತ್ಪನ್ನಗಳ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದೆ. ಹುಣಸೂರು ಎಂಬ ನಾಮಪದದ ಮೂಲ ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದು ಬಂದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಊರಿನ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಹುಣಸೆಮರಗಳಿದ್ದು ಹುಣಸೆಹಣ್ಣಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು. ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದ ಊರಿನ ಜನ ಹುಣಸೆಹಣ್ಣಿಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದು ಊರನ್ನು ಹುಣಸೆಯೂರು ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಕಾಲ ಕಳೆದಂತೆ ಜನರ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹುಣಸೆಯೂರು ಹುಣಸೂರು ಆಗಿ ಅದೇ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಾಗತೊಡಗಿತು ಎಂಬುದು ಜನಪದ ನಿರುಕ್ತಿ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಿತಕರವಾದ ವಾಯುಗುಣ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರಾಜಕೀಯ ಮನೆತನಗಳು ಏಳಿಗೆಗೆ ಬಂದು ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಿರುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ಗಂಗರ ಮತ್ತು ಚಂಗಾಳ್ವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಜೈನ ಧರ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಕಂಡಿತು. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಥಳಗಳು ಕಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದವುಗಳೆಂದರೆ ಕಟ್ಟಿಮಳಲವಾಡಿ, ಕಲ್ಲಹಳ್ಳಿ, ಗದ್ದಿಗೆ, ಗಾವಡಗೆರೆ, ಗೊಮ್ಮಟಗಿರಿ, ಚಿಲ್ಲುಂದ, ತೊಂಡಾಳು, ಧರ್ಮಪುರ, ಮರದೂರು, ಯಮಗುಂಬ, ರತ್ನಪುರಿ, ರಾಮಪಟ್ಟಣ, ಹರವೆ, ಹೊನ್ನೇನಹಳ್ಳಿ ಇನ್ನೂ ಮುಂತಾದವು.

ಕಟ್ಟಿಮಳಲವಾಡಿ ಹುಣಸೂರು ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣರಾಜನಗರ ಮಾರ್ಗದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿದೆ. ಹಿಂದೆ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣಿನಕೋಟೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಚಂಗಾಳ್ವರು ಅನೇಕ ರಾಜರ ಸಾಮಂತರಾಗಿ ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಪೆನುಗೊಂಡೆಯ ರಾಜ ಒಂದನೆಯ ವೆಂಕಟರಾಜನ ಮಂಡಲಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿದ್ದ ಎರಡನೆಯ ತಿರುಮಲರಾಯನು, 1607ರಲ್ಲಿ ಹುಣಸೂರು ತಾಲೂಕಿನ ಮಳಲವಾಡಿ ಸೀಮೆಯ ಮೂರು ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಪುಣ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಬೆಟ್ಟದಪುರದ ಅನ್ನದಾನಿ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ದೇವರ ಸೇವೆಗೆ ದಾನವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟನೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಂದ ವರದಿಯಾಗಿರುವ ಎರಡು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ವೆಂಕಟರಮಣ ಗುಡಿ ಮುಂದಿರುವ 1633ರ ಶಾಸನ, ಮಳಲವಾಡಿಯ ನಡುಕೇರಿ ತಿರುಮಲದೇವರ ನವರಂಗದ 10 ಅಂಕಣದ ವಜ್ರಭಿತ್ತಿಗೋಡೆಯನ್ನು ಗವುಡಗೆರೆಯ ಕೋನೇರಿಯು ಮಾಡಿಸಿದ ಅಂಶವನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದರೆ, ಸ್ನಾನಘಟ್ಟದ ಬಳಿ ಬಿದ್ದಿರುವ 1829ರ ಶಾಸನ, ಚಿಕ್ಕರಾಜೇ ಅರಸರು ಲಕ್ಷ್ಮಣತೀರ್ಥ ನದಿಯ ಉತ್ತರ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಸೀತಾರಾಮರನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡಿಸಿದ್ದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ವೆಂಕಟರಮಣ ಹಾಗೂ ಸಿಡಿಯಮ್ಮನ

ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಿದ್ದು, ಪ್ರತೀ ವರ್ಷ ನಡೆಯುವ ಸಿಡಿಯಮ್ಮನ ಜಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ 'ಸಿಡಿ' ಆಡುವುದುಂಟು. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಮಣ್ಣಿನ ಕೋಟೆ ಗೋಡೆಯನ್ನು ಕೆಡವಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಇಲ್ಲಿನ ಮತ್ತೊಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಥಳವಾದ ಅರಸು ಕಲ್ಲಹಳ್ಳಿಯು ಒಂದು ಪ್ರಮುಖವಾದ ಸ್ಥಳವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಜೈನ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಅನೇಕ ಅವಶೇಷಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿವೆ ಅಂದರೆ ಹುಣಸೂರು ಪಿರಿಯಾಪಟ್ಟಣ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹುಣಸೂರಿನಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಎಂಟು ಕಿಮೀ ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಮಾಜಿ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ ಡಿ. ದೇವರಾಜ ಅರಸುರವರ ಊರಾದ ಇದನ್ನು ಅರಸು ಕಲ್ಲಹಳ್ಳಿ ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಚಂಗಾಳ್ವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದು ಧಾತುಪುರವೆಂದು ಹೆಸರಾಗಿತ್ತು. ಮೂರನೆಯ ಮಂಗರಸನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದು “..... ಪ್ರಿಯದಿಂ ಪರಿಪಾಲಿಸನು ಜ್ವಲತೇಜಂಧಾತುಪುರಾಧೀಶಂ” ಎಂದೇ ಉಲ್ಲೇಖಗೊಂಡಿದೆ. ಕಲ್ಲಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ವರದಿಯಾಗಿರುವ ನಾಲ್ಕು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ 1276ರ ಎರಡು ಕಲ್ಲಾಣ ಶಾಸನಗಳು, ಗಾಣವನ್ನು ದತ್ತಿ ನೀಡಿದ ಅಂಶ ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದು, 12ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಜಿನವಿಗ್ರಹ ಶಾಸನ ಆದಿನಾಥ ಮೂರ್ತಿಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆಯನ್ನು ದಾಖಲಿಸುತ್ತದೆ. ಈಗ ಕಲ್ಲಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಉತ್ಸವ, ಹಬ್ಬಗಳಾದರೂ ಸಮೀಪದ ನಾಗಮಂಗಲದ, ಹುಣಸೆಗಾಲ, ಕೊತ್ತೇಗಾಲ, ಯಮಗುಂಬ, ತಟ್ಟಿಕೆರೆ, ಆಡಗನಹಳ್ಳಿ ಮುಂತಾದ ಏಳು ಗ್ರಾಮದವರೂ ಭಾಗವಹಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿದೆ. ಮಂಗರಸನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕಲ್ಲಹಳ್ಳಿ, ಕೊತ್ತೇಗಾಲ ಹಾಗೂ ಯಮಗುಂಬಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಂತೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕೋಟೆಯಿದ್ದಿತ್ತೆಂದು ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನಾಥ ತೀರ್ಥಂಕರ ಮೂರ್ತಿ ಹಾಗೂ ಆದಿನಾಥ ಬಸದಿ ಹಾಗೂ ಮಾಜಿ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿ ದಿವಂಗತ ಡಿ. ದೇವರಾಜ ಅರಸು ಅವರ ಸಮಾಧಿಯೂ ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿ ಚದುರಂಗ ಅವರು ಕೂಡ ಈ ಗ್ರಾಮದವರು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇವತ್ತಿಗೂ ಸಹ ಅರಸು ಕಲ್ಲಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಜೈನ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಅವಶೇಷಗಳು ಇತಿಹಾಸ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ತುಂಬಾ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿವೆ.

ಹಾಗೂ ಹುಣಸೂರಿನಿಂದ ಆಗ್ನೇಯಕ್ಕೆ ಇರುವ ಗದ್ದಿಗೆ ಹುಣಸೂರಿನಿಂದ 24 ಕಿಮೀ ಹಾಗೂ ಎಚ್.ಡಿ.ಕೋಟೆಯಿಂದ 15ಕಿ.ಮೀ ಅಂತರದಲ್ಲಿದೆ. ವೀರಶೈವ ಮಠದ ಕೆಂಡಗಣ್ಣಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸುಮಾರು 300 ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಮಹದೇಶ್ವರಸ್ವಾಮಿ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರತೀ ವರ್ಷ ಮಹಾಶಿವರಾತ್ರಿಯಂದು ಇಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಜಾತ್ರೆಗೆ ಸಾವಿರಾರು ಮಂದಿ ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಮಹಾಲಿಂಗ ಮತ್ತು ನಂದಿ ವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿ ಸುತ್ತಲೂ ಹೊಸ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಭಕ್ತಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಅರಸರೂ ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದರು. ಹುಣಸೂರಿನ ಮತ್ತೊಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಥಳವಾದ ಗಾವಡಗೆರೆ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖವಾದ ಸ್ಥಳವಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ

ಹುಣಸೂರು-ಕೃಷ್ಣರಾಜನಗರ ಮಾರ್ಗ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಹುಣಸೂರಿನಿಂದ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ 13 ಕಿಮೀ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಹೋಬಳಿ ಕೇಂದ್ರ. ಇಲ್ಲಿ ಗುರುಲಿಂಗಜಂಗಮ ಮಠವಿದೆ. ಈ ಮಠವನ್ನು ಶ್ರೀ ನಂಜುಂಡ ಶಿವಯೋಗಿಗಳು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರೆಂದು ಪ್ರತೀತಿಯಿದ್ದು, ಶಾಲಾ-ಕಾಲೇಜುಗಳನ್ನೂ ಅದು ನಡೆಸುತ್ತಿದೆ. ಗಾವಡಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ಮಠಾಠ ಸಮುದಾಯದವರು ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಷಹಜಿ-ಶಿವಾಜಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇತ್ತ ವಲಸೆ ಬಂದ ಅವರು ತಾಲೂಕಿನ ಅಷ್ಟ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಹಿಂದೆ ಗಾವಡಗೆರೆಯ ಮಠಾಠ ಕುಟುಂಬದವರು ಜಾಗತಿಕ ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಮರಳಿ ಬಂದವರ ಸ್ಮರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಗ್ರಾಮದೇವತಿ ಪಟ್ಟಳದಮ್ಮನ ಗುಡಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನವರಾತ್ರಿ, ದೀಪಾವಳಿ, ನಾಗರಪಂಚಮಿ ಮುಂತಾದ ಕೆಲವು ಹಬ್ಬಾಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನಿಂದ ನಡೆದು ಬಂದಿರುವ ಅವರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಇವತ್ತಿಗೂ ಮಠಾಠಿಗರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ ರೂಢಿ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಜೈನರ ಪವಿತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರ ಅನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಗೊಮ್ಮಟಗಿರಿ ಪ್ರವಾಸಿಗರ ತಾಣವಾಗಿದ್ದು ಇಲ್ಲಿ ಗೊಮ್ಮಟೇಶ್ವರನ ವಿಗ್ರಹ ಇದೆ ಅಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಚಂಗಾಳ್ವರು ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದು, ಅವರು ಜೈನ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿ ಹುಣಸೂರು ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಕಡೆ ಜೈನ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಲವರು ಬಸದಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಹುಣಸೂರು ಪ್ರದೇಶದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುವ ಗೊಮ್ಮಟಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ಏಕಶಿಲಾ ಗೊಮ್ಮಟೇಶ್ವರನ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 100 ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಸುಮಾರು 16 ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಬೃಹತ್ ಏಕಶಿಲಾ ಗೊಮ್ಮಟೇಶ್ವರನ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ. ದೂರದಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಬೆಟ್ಟವು ದೊಡ್ಡರಥದಂತೆ ಮನೋಹರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಗುಂಗುರು ಕೂದಲಿನಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಗೊಮ್ಮಟೇಶ್ವರನ ಪ್ರತಿಮೆ ಗಂಭೀರ ಮುಖಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಪುಷ್ಕರಿಣಿ, ತೀರ್ಥಂಕರರ ಪಾದ ಹಾಗೂ ಮಹಾವೀರರು ಮೋಕ್ಷ ಪಡೆದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಮಾರಕಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ. ಗಂಗರಸ ನಾಲ್ಕನೆಯ ರಾಜಮಲ್ಲನ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದ ಚಾವುಂಡರಾಯನ ವಂಶಸ್ಥರೂ ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಪ್ರಭುಗಳೂ ಆಗಿದ್ದ ಚಂಗಾಳ್ವ ಮನೆತನದ ಅರಸರು ಇದನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿದರೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಇದೆ. ತಾಲೂಕಿನ ಹೊನ್ನೇನಹಳ್ಳಿ, ರತ್ನಪುರಿ, ರಾಮಪಟ್ಟಣ ಮುಂತಾದ ಕಡೆ ಜೈನ ಬಸದಿಗಳಿರುವುದು ಶಾಸನಗಳ ಮೂಲಕ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆಯಾದರೂ ಈಗ ಶಿಥಿಲಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಹುಣಸೂರು ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತೊಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಥಳವಾದ ಚಿಲ್ಕುಂದ ಇದು ಹುಣಸೂರು-ಪಿರಿಯಾಪಟ್ಟಣ ಹೆದ್ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹುಣಸೂರಿನಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ 12 ಕಿಮೀ ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಹನಗೋಡು ಹೋಬಳಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಚಿಲ್ಕುಂದ ಗ್ರಾಮ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆನ್ನು

ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಪಿರಿಯಾಪಟ್ಟಣದ ವೀರರಾಜ ಹಾಗೂ ಮೈಸೂರು ದಳವಾಯಿಗಳ ನಡುವೆ ಮೊದಲ ಯುದ್ಧ ನಡೆದ ಸ್ಥಳ ಇದಾಗಿದ್ದು, ಪಿರಿಯಾಪಟ್ಟಣ ಕಾಳಗದ ಪ್ರಕಾರ, ಮೈಸೂರು ಸೈನ್ಯ ಸಣ್ಣನಳ್ಳಿ, ತಿಮ್ಮಲಾಪುರ, ಯಮಗಂಬ, ಕೊತ್ತೇಗಾಲಗಳನ್ನು ಸೂರೆಮಾಡಿ ಚಿಲ್ಲುಂದವನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿತು. ಆಗ ಮೈಸೂರು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿದ ಚಿಲ್ಲುಂದದ ವೀರನಾರಿ ಓಣಿಯಮ್ಮ, ಅವರನ್ನು ಹೊಡೆದೋಡಿಸಿದಳೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈಗಲೂ ಚಿಲ್ಲುಂದದಲ್ಲಿ ಓಣಿಯಮ್ಮನ (ವಾಣಿಯಮ್ಮ) ದೇವಸ್ಥಾನ ಇದೆ.

ಅಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲಿ ಬೆಟ್ಟ ಗುಡ್ಡ, ದಟ್ಟ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಹುಣಸೂರು ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅನೇಕ ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳು ಕೇಳಿ ಬರುತ್ತವೆ. ವನವಾಸ ನಿಮಿತ್ತ ಬಂದ ಶ್ರೀರಾಮ, ಸೀತೆ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿದ್ದರೆಂದು ಪ್ರತೀತಿ. ಇವರು ತಂಗಿದ್ದ ಸ್ಥಳವೇ ರಾಮಾಪಟ್ಟಣವೆಂದೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಬಿದಿರಕ್ಕಿಯನ್ನು ಮರೆತು ಬಿಟ್ಟು ಬಂದ ಸ್ಥಳವೇ ಮರದೂರೆಂದೂ ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸೀತೆಯ ಬಾಯಾರಿಕೆ ತಣಿಸಲು ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಕೊಡಗಿನ ಇರ್ಪು ಎಂಬಲ್ಲಿ ಬಾಣ ಬಿಟ್ಟು ಬಂಡೆ ಸೀಳಿ ಜಲಉಕ್ಕಿ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದು, ಹುಣಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಅದೇ ಲಕ್ಷ್ಮಣತೀರ್ಥ ನದಿಯಾಗಿ ಹರಿಯಿತೆಂಬ ಪ್ರತೀತಿಯಿದೆ.

ಇತಿಹಾಸ ಪೂರ್ವ ಕಾಲದ ನೆಲೆಗಳು ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ತಾಲೂಕಿನ ಬೂದಿತಿಟ್ಟು ಹಾಗೂ ರಂಗೇನ ಕೊಪ್ಪಲುಗಳಲ್ಲಿ ನೂತನ ಶಿಲಾಯುಗ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವಶೇಷಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿದ್ದರೆ, ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗ ಕಾಲದ ವಸತಿ ನೆಲೆಗಳು ಹಬ್ಬನಕುಪ್ಪೆ, ಚಿಲ್ಲುಂದ, ಚೆನ್ನಸೋಗೆ ಹಾಗೂ ಬೂದಿ ತಿಟ್ಟುಗಳಲ್ಲೂ, ಸಮಾಧಿಗಳು ತಾಲೂಕಿನ ಅಯ್ಯರಹಳ್ಳಿ, ಐರಹಳ್ಳಿ, ಕಳಸಾಪುರ, ಕೆಳಸನಗೋರು, ನಿಲುವುಗಲ್ಲು, ಲಕ್ಕೂರು, ಹೆಗ್ಗಂದೂರು ಮುಂತಾದೆಡೆಗಳಲ್ಲಿವೆ. ವಿಸ್ತೃತ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ ಹಾಗೂ ಉತ್ಪನ್ನ ನಡೆಸಿದರೆ ಶಿಲಾಯುಗ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವಶೇಷಗಳಿರುವ ಇನ್ನಷ್ಟು ನೆಲೆಗಳು ದೊರೆಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿವೆ. ತಾಲೂಕಿನ ತಟ್ಟಿಕೆರೆಯ ಬಳಿಯ ಚನ್ನಸೋಗೆಯಲ್ಲೂ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಪ್ರಾಚೀನ ಇತಿಹಾಸ ಹಾಗೂ ಪುರಾತತ್ವ ಇಲಾಖೆಯು ನಡೆಸಿದ ಉತ್ಖನನದಲ್ಲಿ ಹಳೆ ಶಿಲಾಯುಗ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವಶೇಷಗಳು ದೊರಕಿವೆ.

ಪ್ರಾರಂಭದ ಹಂತದಲ್ಲೇ ಹುಣಸೂರು ಪ್ರದೇಶವು 'ಪುನ್ನಾಟ' ಪುಂರಾಷ್ಟ್ರ, ಪುನ್ನಾಡು, ಪುಂರಾಜ್ಯ, ಪುನ್ನಾಡಾರುಸಾಸಿರ, ಪುನ್ನಾಡು, ಪುದಲ್ನಾಡು ಎಂದೆಲ್ಲಾ ಕರೆಸಿಕೊಂಡಿದೆ. 'ಪುನ್ನಾಟ ಕರ್ನಾಟಕದ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಭೌಗೋಳಿಕ ಘಟಕ. ಇದರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಎಷ್ಟೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲವಾದರೂ ಮಾಂಬಳ್ಳಿಯ ಶಾಸನವೊಂದರಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿ ಹಾಗೂ ಕಪಿಲ ನದಿಗಳ

ನಡುವಿನ ನಾಡೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಪುನ್ನಾಟ ಅಥವಾ ಪುಂರಾಷ್ಟ್ರ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಂಡು ಭೂಮಿ ಎಂದೂ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಪರಿಭಾವಿಸಿದ್ದಾರೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇದು ಜೈನ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕೇಂದ್ರವೂ ಆಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ಹುಣಸೂರು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ರತ್ನಪುರಿ ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಥಳವಿರುವುದು ನಮಗೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮಸೀದಿ ಮತ್ತು ಗೋರಿಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಊರನ್ನು ದುರ್ಗಾ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ರತ್ನಶೇಖರನೆಂಬ ರಾಜ ಭವ್ಯವಾದ ಅರಮನೆ ನಿರ್ಮಿಸಿ, ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೂ ತನ್ನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತರಿಸಿದನೆಂದೂ ರತ್ನಪುರ (ರಿ)ವನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಅವನಿಗೆ ವಜ್ರಮುಕುಟನೆಂಬ ಮಗನಿದ್ದನೆಂದೂ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಪಿರಿಯಾಪಟ್ಟಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರತ್ನಪುರವನ್ನು ರತ್ನರಾಜೇಅರಸು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನೆಂದೂ, ಇವನು ಮೈಸೂರು ದಳವಾಯಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿ ಪಿರಿಯಾಪಟ್ಟಣದ ವೀರರಾಜನ ಸೋಲಿಗೆ ಕಾರಣನಾದನೆಂದೂ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಅರಮನೆಯ ರಕ್ಷಣೆಗಿಂದು ಕೋಟೆ ಕಟ್ಟಿಸಿ ಅದರ ಸುತ್ತ ಕಂದಕ ನಿರ್ಮಿಸಿ ರಾತ್ರಿ ವೇಳೆ ಶತ್ರುಗಳ ಧಾಳಿ ವಿಫಲಗೊಳಿಸಲು ಅವುಗಳಿಗೆ ನೀರು ತುಂಬಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿಸಿದ್ದು ಇವನೇ ಎಂದೂ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂದು ಕಂದಕಗಳಿವೆಯಾದರೂ ಕೋಟೆ ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ಈ ರಾಜನಿಗೆ ಜಾನಕಿದೇವಿ ಎಂಬ ಮಗಳಿದ್ದು ಅವಳು ವಿವಾಹಪೂರ್ವದಲ್ಲೇ ತಾಯಿಯಾದುದರಿಂದ ಅವಳನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಲು ರಾಜಾಜ್ಞೆಯಾಯಿತು. ಆಗ ಜಾನಕಿದೇವಿ ಹಾಗೂ ಮಗು ಜೀವಂತ ಭೂಮಿಯೊಳಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡರೆಂದೂ ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಓಡಿಬಂದ ಮುಸ್ಲಿಮ್ ಫಕೀರನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಜಾನಕಿದೇವಿಯ ಸೀರೆ ಸೆರಗು ಮಾತ್ರ ಸಿಕ್ಕಿತು ಎಂದೂ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಜಾನಕಿದೇವಿ ಐಕ್ಯವಾದ ಸ್ಥಳವಾದ ಸಮಾಧಿ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಜಾನಕಿದೇವಿಯ ಸೀರೆ ಸೆರಗನ್ನು ಅದರ ಮೇಲೆ ಅವನೇ ಹೊದಿಸಿದನಂತೆ. ಜಾನಕಿ ದೇವಿಯ ಪವಾಡವನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡ ಫಕೀರ ಈ ಸಮಾಧಿಗೆ 'ಜಮಾಲಮ್ಮಗೋಧ' ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟು ಬಹಳ ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ಪೂಜಿಸತೊಡಗಿದನೆಂದು ಪ್ರತೀತಿ. ಈ ಸಮಾಧಿಗೆ ಹಿಂದೂಗಳು ಹಾಗೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಸೇರಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಮುಂದೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಈ ಸಮಾಧಿಗೆ 'ಜಮಾಲ್‌ಬೇಬಿ' ಎಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿವರ್ಷ, ಫೆಬ್ರವರಿ ತಿಂಗಳ ಮೊದಲ ಅಥವಾ ಎರಡನೆಯ ವಾರದಲ್ಲಿ ಅದ್ವಾರಿಯ ಉರುಸು ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಜಾತ್ರೆ ದಿನಾಂಕವನ್ನು ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಮರು ಸೇರಿ ಚರ್ಚಿಸಿ ಶನಿವಾರ ಆಂಜನೇಯ ಸ್ವಾಮಿ ಜಾತ್ರೆ ಎಂದೂ ಭಾನುವಾರ ಜಮಾಲ್‌ಬೇಬಿ ಜಾತ್ರೆ ಎಂದೂ, ತೀರ್ಮಾನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜಾತ್ರೆಯ (ಉರುಸ್) ದಿನ ಮುಸ್ಲಿಮ್ ಫಕೀರರು ಪವಾಡಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಹುಣಸೂರಿನಲ್ಲಿರುವ ಮರದೂರು, ತೊಂಡಾಳು, ಧರ್ಮಪುರ, ಯಮಗುಂಬ, ರಾಮಪಟ್ಟಣ, ಹರವೆ, ಹೊನ್ನೇನಹಳ್ಳಿ ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಗ್ರಾಮಗಳು ತನ್ನದೇ ಆದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಅದರಲ್ಲು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಹರವೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ವೀರಗಲ್ಲುಗಳು ಕಂಡು ಬಂದಿವೆ ಮತ್ತು ಹರವೆಯಲ್ಲಿ 8ನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಗಂಗರ ಅರಸ ಶಿವಮಾರನ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಒಂದು ಶಾಸನ ದೊರಕಿದೆ. ಹೀಗೆ ಹುಣಸೂರಿನಲ್ಲಿರುವ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಥಳಗಳು ತನ್ನದೇ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

- 1) ಹುಣಸೂರು ತಾಲೂಕು ಗೆಸೆಟಿಯರ್, ಬಿ. ಶಾಮಸುಂದರ್, ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ, ಕಾವೇರಿ ಭವನ, ಬೆಂಗಳೂರು, 2011.
- 2) ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವಕೋಶ ಸಂಪುಟ-8, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಮೈಸೂರು ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈಸೂರು (ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಪುಟಗಳು 1-354).
- 3) ಚಂಗಾಳ್ವರು, ಡಾ. ಎಚ್.ಎಸ್.ಗೋಪಾಲ್‌ರಾವ್, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಹಂಪಿ.
- 4) ಎಪಿಗ್ರಾಫಿಯ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಪುಟ-4, ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, 1974.
- 5) ರೈಸ್ ಬಿ.ಎಲ್., ಮೈಸೂರು ಆ್ಯಂಡ್ ಕೂರ್ಗ್ ಪ್ರಮ್ ದ ಇನ್ಸ್‌ಕ್ರಿಪ್ಷನ್ಸ್, ಪು. 23.
- 6) ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವಕೋಶ ಸಂಪುಟ-8, ಪುಟ ಸಂಖ್ಯೆ 356.
- 7) ದಿವಾಕರ್ ಆರ್.ಆರ್. ಕರ್ನಾಟಕದ ಪರಂಪರೆ, ಸಂ. 1, ಪು. 354.
- 8) ಶ್ರೀಧರ ಅಡಿಗ, ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ ಸ್ಥಳಗಳು (ಪ್ರವಾಸಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ), ಚಂದನ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ನಾಲ್ಕನೇಯ ಮುದ್ರಣ 2017, ಪುಟ ಸಂಖ್ಯೆ 97-98.
- 9) ಜಿ.ಗೋಪಿನಾಥ, ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಪ್ರವಾಸಿ ಕೈಪಿಡಿ, ವಾಸನ್ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ನಾಲ್ಕನೇ ಮುದ್ರಣ, 2018, ಪು.ಸಂ.27.